

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՊԱՇՏՕՆԸ

ՄԱՄՈՒԼԻ՝ ապրող գրականութիւնն իսկ է. և գրականութիւնը՝ իր ընդարձակ առումով՝ ժողովուրդները քաղաքակրթող ամէնէն մեծ և ամէնէն հզօր ազդակն է, քանի որ ան լոյսի և ջերմութեան պէս կը թափանցէ մարդկութեան բոլոր խաւերուն մէջ և կը գործէ իր կենսատու ազդեցութիւնը մօրին վրայ՝ գիտութեան ճառագայթումով և սրտին վրայ՝ որպէս կրթիչ բարոյական կեանքի. կրկնակի զարգացում՝ իբր անհրաժեշտ պայման երջանկութեան՝ որուն կը ձգտի մարդկութիւնը իր հոգւոյն բովանդակ թափով:

Հայ մամուլը՝ որպէս մասնիկ տիեզերական այդ մեծ ուժին՝ հարկ է որ ընթացող անոր հիմնական գծերուն համեմատ, և պարտականութիւնն է այլեւս իր ստանձնած բարձր կոչումով ըլլալ լուսեղէն փարոս՝ հայ ժողովրդեան առաջնորդ:

Որպէս հայկական՝ ան անշուշտ ուրոյն նիւթ և ուրոյն գոյներ ալ պէտք է ունենայ, և ատենը ուսումնասիրութիւնն և ցուցադրութիւնն են մեր ցեղի անցեալ կեանքին և քաղաքակրթական պատմութեան բոլոր ճիւղերուն, որոնցմով միայն իրաւունք կ'ունենանք մենք ալ որպէս հայ՝ ազգերու շարքին կանգնիլ պատուով, ցոյց տալով մեր բերած բաժինը մարդկային քաղաքակրթութեան մէջ, սորվելով միանգամայն մեր անցեալէն կարելորդ դասեր վաղուան համար:

Մեր խօսքը կը մասնաւորենք հայ լրագրութեան վրայ՝ որ այսօր մեր մէջ՝ ինչպէս ամենուրեք, ժողովրդեան ամէնօրեայ հացն է, և իբր այդպիսի՝ մեծ պաշտօն և ծանր պատասխանատուութիւն ունի:

Կանխենք ըսել որ մամուլի ընդհանուր և հիմնական գծերը կը զօրեն հաւասարապէս լրագրութեան համար եւս՝ որ այսօրուան ըմբռնումով և ղրրքով՝ պարզ ոճի արկածի կամ հեռագրական լուրերու ցանկ մը չէ:

Այդ հարցնենք, այսօր հայ լրագրութիւնը կը կատարէ իր պաշտօնը այդքան մեծ, նուիրական և հիմնական՝ մեր ցեղին պահպանութեան համար:

Դժոճ է և շատ դառն ոչ միայն մեր այլ նաեւ ամէն ողջամիտ հայու խոստովանութիւնը թէ օրուանս հայ լրագրութիւնը չեղած իր նպատակէն՝ դարձած է զրեթէ ամբողջապէս կուսակցական մեքենայ մը, վառարան՝ ուր կ'իրքեր կը բոցավառին հայ ամբողջներ հրկիզելու:

Քննեցէք արդարեւ ներկայ հեղձուցիչ, սրտակեղեք միջնորդող որ ամօթահար լքման մէջ դրած է զմեզ, վիճակ՝ երկար շարք մը կռիւներու, արեան և հուսկ սրբապիղծ եղեռնի մը վաղորդայնին:

Քննեցէք ողջմտօրէն և պիտի տեսնէք որ այդ կրքերը, ատեւութիւնն և եղբայրասպանութիւնները լրագրութեան սիւնակներուն մէջ օրէ օր կաթիլ կաթիլ թոյնի պէս ներարկուեցան, ու անցան հայ ընթերցող հասարակութեան արիւնը թունաւորեցին:

Այդ եղբայրադաւ սիւնակներուն մէջ ազդեցան իրարմէ տարբեր խորհող հայ եղբայրներ՝ զիրար թշնամի նկատել և կռուի ասպարէզ ելլել:

Եւ այդ լրագիրները զոյգ՝ զոյգ ակնոյթանքներ, իրարու դէմ սեւ ատեւութեամբ

զինուած՝ իւրաքանչիւրն իր ետեւէն կը քաշէ հայ ամբողջներ՝ նոյն ատեւութեամբ սնուցանելով զանոնք, ամբողջ զաղթաշխարհին մէջ՝ Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Ռուսմանիա, Ֆրանսա և դեռ Ուկրաինայէն անդին ալ՝ Ամերիկա:

Յաւալին հոն է որ կեղծուպատիր ազգասիրութեամբ (որուն ներքեւ անձնական շահեր կը թաքչին) մը դրօշին ներքեւ՝ նոյնինքն ազգը կը պառակտեն, կը վիրաւորեն: Պիտի տեսնէք հոն յաւուռ հայրենասիրութեամբ ճառեր ու դրուատիք՝ որ կ'ուրանան նոյնինքն մեր հայ հայրենիքը, այն պատառ մը հողը՝ հուրէ, սուրէ, արիւնէ զերծուպուրծ, ուր է մեր միակ ու բովանդակ ազգային յոյսն և ակնկալութիւնը:

Յաւով տեսանք որ կրօնն ու կրօնականներն ալ շահագործուեցան ընդդէմ կրօնականներու՝ միշտ եղբայրադաւ կռիւներու համար՝ և ատիկա անոնցմէ՝ որոնք ոչ կրօնք ունին և ոչ Աստուած: Եւ աստուածուրաց թշուառականներ՝ կուռքեր ու դրօշակներ շինեցին՝ խժոժօրէն մահ սպառնալով անոնց՝ որոնք չուզեցին երկրպագել իրենց կուռքերուն:

Առանց զազափարի և խորհուրդի մարտ չի մղուիր. և ամէն հայ կրնայ քրքրել մամուլի էջերը՝ առանց կռուի կոչ տալու, առանց եղեռնագործ ձեռքը զինելու՝ հարկին:

Երբեմն, այդ վատ և եղբայրատեաց էջերուն մէջ Ալիշանի անուան ոգեկոչումն ալ լսեցինք: Ալիշան՝ որպէս Միսիթաբ՝ կրօնի և ազգի դրօշը միայն կը ճանչնային և կուսակցութեան անունը զգուշի էր իրենց համար, ինչպէս զգուշի էր անոնց հոգւով սնած այն մեծ հոգւոյն, որուն երգը շատ կը լսենք օդին մէջ հնչուն՝ բայց որ շատ հեռու է սրտերէն. Պէշիքթաշեան, սիրոյ երգիչ, սիրոյ առաքեալ... որ ազգային ընկերական — կրօնական հրդեհներ մարած միջոց՝ անէճք տեղաց անոնց որ հին ու եղբայրատեաց կռիւներ կը հրահրէին... և պիտի հրահրէին:

Մեր ազգային լրագիրներէն քանի՞ հատը պիտի կարենան վկայել թէ զերծ փնայած են երբայրատեցութեան թոյներ ներարկելէ իրենց սիւնակներուն մէջ, քանի՞ հատը պիտի կարենան պրծիլ Պէշիքթաշեանի հրացան շանթերէն:

«Անիծակուռ անկցին յերկիր — Որ չար խօսին անկարեկիր,
Թող կայնի առցեն բաժին — Եղբայրատեացք ի հուր մաշին»:

Չքուր թէ կը չափազանցենք: Մեր հայ եղբայրներէն շատեր եկան ու անցան այս հեռաւոր ու պանդուխտ սրբարանէն, և ամէնքը ցաւով մեզի կրկնեցին մամուլին գործած աւերը. յստակատեսներ յուզումով սա խօսքերն ըսին բառ առ բառ. «Այս լրագիրներուն լսածը պարզապէս սա է. երիտասարդներ, զինուորացիք, զինուորացիք իրարու դէմ...»: Դիւական ցանք՝ որուն հունձքը գուշակել զժուար էջեր:

Ուրիշներ մտահոգուած էին ցաւալիօրէն՝ թէ այլեւս «պատիւ չունինք օտարներուն առջեւ... կռիւներ՝ որոնց հարուածը կը ծանրանայ մեր ուսերուն վրայ... մեր հացեւ ալ պիտի զրկուինք, մենք որ հոշիւ, տաք և անկողնակներ սրած խրակներ օտար ափեր ինկած՝ պէտք ունինք մեր վերքերը բուժելու, մեր կորուստն ուժերը վերստանալու...»:

Յարդ չըսինք, և սակայն մամուլէն ստուար թիւ մը արմատական եղեռնագործութիւն մ'ունի զոր կը շարունակէ: Կրօնքի հալածանքն է այդ, անջատումն է կրօնքի՝ անհատին և ընկերութեան սրտէն, կարծես ջնջելու համար ամէն հիմ պարտքի և բարոյականի, ամէն յոյս անմահութեան և երջանկութեան:

Ինչ զարմանք թէ այնուհետեւ հալածուի և խոշտանգուի կրօնականը: Մի՞թէ ցեղակրօնութեան նորոգիքն է որ պիտի աստուածանայ և նոր աշխարհ ու նոր բարոյական հիմնէ:

Բայց մենք կ'արհամարհենք ստեղծուած աստուածներ: Մենք զիտենք և կը ճանչնանք զմեզ որպէս հայ և որպէս քրիստոնեայ ազգ. ու այդ սիրով կը փարինք

մեր ազգութեան՝ իր բարձր գաղափարով, և մեր գերբնական կրօնքին՝ իր սրբութեան մէջ. և յօժարակամ սրտով կու տանք մեր Ազգին՝ ինչ որ Ազգինն է, և կրօնքին ինչ որ կրօնքինն է, աստուածեղէն պատգամին համեմատ «Տուր գկայսերն՝ կայսեր, և զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ»:

Այսօր մամուլի էջերուն մէջ կը հալածուի կրօնքը որպէս «յետադիմադրիւն». որպէս թէ յառաջագիմութիւն ըլլային կուսակցական պայքարը և անոր քարոզները և անոր հետեւորդ դաւերն ու եղբայրասպանութիւնները...:

Եւ յետագիմութիւն է եղեր փարումը խաչին և Աւետարանին՝ որոնք կը սորվեցնեն սիրոյ և եղբայրութեան նուիրական դասեր, միակ և անսխալ գրաւական մեր ընկերական և ազգային վերածնութեան և բարօրութեան:

Ահա մեր լրագրութեան հոգին իր մօայլ՝ բայց իրական գոյներով: Մենք զգուշացանք անուն տալէ. nomina sunt odiosa. ողջամիտ ընթերցողը ծանօթ ու հոս յեղեղուած ընդհանուր սկզբունքներուն համեմատ զիւրաւ պիտի անդրադառնայ թէ ո՛ւր են մեր մատնանշած չարիքներուն բոյները:

Չմոռնանք որ բարեբախտօրէն բացառութիւններ ալ ունինք մամուլին մէջ, որոնք անշուշտ իրենց հետեւորդներ կ'ունենան, և պէտք է որ այլեւս ունենան, անպայման և փութով:

Հեռու գերագոյն և անսխալ պատգամատու յաւակնութենէն՝ մենք արիւնոտ սրտով է որ տողերս կ'ուղղենք մեր մամուլի խմբագրական մարմիններուն, քանի որ մեր ժողովրդեան կեանքն ու մահը անոնց զրչին մէջ է, և վստահ ենք որ անոր մեր ժողովրդեան կեանքն ու մահը անոնց զրչին մէջ է, և վստահ ենք որ անոր կեղծօրէն խորհելով պիտի անդրադառնան չարիքին՝ որ գործուած է մամուլի ձեռքով կուսակցութեան թէ զրօշի կամ այլ տիտղոսներու տակ. և ինչպէս ցարդ ոգեւին լծուեցան ու պառակտեցին ազգը, վիրաւորեցին անոր խիղճն ու պատիւը, վեհանձնութիւնն ունենան յանուն մեր Նահատակներուն, յանուն մեր Ազգին, յանուն մեր ապագային նոյն խանդով փարելու վերաշինութեան գործին խաղաղասէր կոչով մը և նոր ուղղութեամբ՝ ուր հնչէ հեշտալի ձայնը եղբայրութեան:

«Եղբայր եմք մեք — Որ մրկաւ Էինք զատուած»

Բախտին ամէն ոխ չարսմենք — Ի մի համբոյր ցրուին ի բաց...

Ընդ աստեղօք ինչ կայ սիրուն — Քան զանձկալի Եղբայր անուն»:

Եղբայրութիւն՝ Հայութեան զրօշին տակ. ահա հիմնական ուղղութիւնը մեր հայ լրագրութեան:

Յարգանք մեր սերունդին՝ ինչպէս կ'երգէր լատին քերթողը. Maxima debetur puero reverentia. հետեւաբար ոչինչ գրել որ վրդովէ սիրտը, կամ վտանգէ անոր անմեղութիւնը. քանի որ անոր պիտի աւանդենք ճակատագիրը մեր ցեղին՝ իր բոլոր հարստութեամբ և յոյսերով. խանդավառենք զանի հայրենիքի սիրով, Նահապետին հետ կրկնենք անոր որ «Յաստուածազարդն ելնէ հանդէս — Հայ հայրենեաց ելնէ ի տես»։ հոն՝ ուր կ'ապրի և կը մեծնայ ամենուս սիրելի Հայաստանը՝ Արարատի հովանւոյն ներքեւ, ուր պէտք է երթայ հանգչելու և մեր ոսկրոտին՝ մեր Հայրերու շիրիմներուն քով:

Եւ սերունդի յարգանքը մեր Հայրերու կրօնքին վրայ պիտի յենու:

Ինչ որ ըսուած է անհատին համար «Կեանք և մահ ի ձեռս լեզուի» նոյնը կրնանք վերաբերել մեր ցեղին և ազգութեան թէ «Հայուն կեանքն ու մահը իր մամուլին մէջ է»:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՆԵԼԻՈՅՆ ՊՐՈԿԷԻ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏԻՆ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒՊՈԼԻՍԻ
ՅԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆ

ՈՉ միայն աստուածաբանական վեհ թոխչքովն ու հոգւով և պերճաբան վսեմ ոճովը գեղեցիկ է ճառս, այլ նաեւ պատմական տեսակէտով՝ հետաքրքրական:

(Գլ. Ա.) Մարդեղութեան բարձր նպատակը և օրուան պատեհը նախ հակիրճ խօսքով գնելէն վերջ, կ'անցնի յոնեղեան և Յայտնութեան տօնից իրարմէ ունեցած խտրութեան ցատրել: Ապա (Գլ. Բ) կը հրաւիրէ զմեզ Յորդանանու մէջ կատարուած Խորհրդին սքանչացող օրհներգու ըլլալու իրեն հետ. քանի որ (Գլ. Գ) Փրկչին խոնարհութեամբ տարուած յաղթանակը՝ հասարակաց ամենուս փրկութեան գրաւականն է: Տիեզերասաստ ջրհեղեղին փոխան՝ շնորհաց և սրբութեան նոր հեղեղ մը կը նկատէ Հայրապետը: Սիրուն զրուագ է (Գ-Զ) Յովհաննու՝ զՅիսուս մկրտելու բացէ ի բաց հրաժարումը, Սնոր գերագոյն մաքրութեան առջեւ՝ իր անարժանութիւնը պատճառելով, և հուսկ իբրեւ բացարձակ Տիրոջ՝ հնազանդելով յանձնառութիւնը: «Ո՛ւր տեսնուած բան է, կ'ըսէ նա, որ խոտը կրակն այրէ, կամ կան՝ աղբիւրը լուայ...»: Հակադրութիւններն ալ ընդհանրապէս գեղեցիկ են, վառ գոյներով ու կտրուկ. «Յորդանանու մէջ Արեգակը կը լուացուի. հուրը՝ ջրի մէջ կը մկրտուի»:

Որոշակի կը զնէ յոնեղեան և Աստուածայայտնութեան անջատ տօնախմբութիւնը. խնդիր մը՝ որ, մեր մէջ մանաւանդ, երբեմն այնքան վէճերու նիւթ է դարձած: Հեղինակը Ս. Սահակայ օրով կը գրէր, և մեր Ս. Հարք, նախանձախնդիր միշտ կրօնքի եւ Եկեղեցւոյ պայծառութեան,

առանց դժուարութեան, այսու եւս ճոխացոյցին մեր սրբազան մատենագրութիւնը: Հաւաստի նշան, թէ այս բանիս մէջ մեր Ս. Նախնիք՝ լոնլեայն համամիտ էին Յունաց: Ապա թէ ոչ՝ կրնային չթարգմանել, կամ այդ քանի մը բառերն յապաւել:

Սակեղարու գործ չ'երեւար: Յուցանիւր, հետեւակազնացեալ, որդունակ, առմատուցին, գերազանցութիւն, գերառաւելեալ են. յետնագոյն դարու գուշակ են:

Առաջին անգամ է որ ի լոյս կ'ընծայուի ճառս, Գրիգոր կթղ. Անաւարդեցւոյն ճառընտրէն՝ «գրեալ վասն Աւշի թագաւորին», էջ 659-663. որ մատենադարանիս Ը, Գ, 710 թիւը կը կրէ: Մեծադիր է, մագաղաթեայ, երկսիւն նոտր՝ ընտիր գրչւթեամբ:

Յոնարէնը կը գտնենք Migne, P. G. հտր. ԿԵ, էջ 758-663: Հրատարակութիւնս բառ առ բառ համեմատուած է բնագրին հետ եւ սրբագրուած: Թարգմանութիւնը հաւատարիմ է և զրեթէ բառական: Հայերենի անճիշդ, և բնագրէն տարբեր կէտերը՝ որոնք իմաստին մթութիւն կը պատճառէին, ծանօթութեանց մէջ պիտի տեսնենք:

Մեր թերթերն ու լրագրները, կարծես կը մըցին օտարի չար աղանդներուն ձայնատու հանդիսանալու, մանաւանդ երբ անոնք բողոքական ըլլան. ի հեճուկս անոնց, ես ալ՝ անձառահրաշ տօնիս առթիւ, զայս ուղեցի տալ Հայ ընթերցողաց ձեռքը, որպէսզի կարդան և սորվին հոգւով ու սրբտով իրենց Ս. Հարց հարազատ օրդիր ըլլալ:

Հ. ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ